

VERDAGUER, CARA I CREU  
Isidor Cònsul

---

Jacint Verdaguer, Dos màrtirs de ma pàtria, o siga Lluetà i Marcià. A cura de Ricard Torrents. "Jacint Verdaguer, Obra Completa 1. Eumo Editorial. Vic, 1995 / Poesies juvenils inèdites de Jacint Verdaguer. Transcrites i anotades per Narcís Garolera. Patronat d'Estudis Osonencs. Vic, 1996.

---

Ningú no podrà negar que l'atenció i els estudis sobre Verdaguer han crescut, d'uns anys ençà, de manera espectacular. Per comprovar-ho només cal passar l'esguard per la dotzena de novetats bibliogràfiques, de pit i empenta diferents, que es publicaren el 1995 aprofitant l'avinentsa del cent-cinquantè aniversari del naixement del poeta. Una festa verdaguerista que s'ha allargat, fet i fet, fins als primers mesos d'aquest 1996 com ho demostren els dos volums que miraré de comentar i que es presenten, d'altra banda, com la cara i la creu d'aquests estudis verdaguerians.

#### L'ESTRENA D'UN PROJECTE AMBICIÓS

L'edició crítica de Dos màrtirs de ma pàtria, o siga Lluetà i Marcià, a banda dels valors intrínsecs del poema i dels mèrits de l'estudi que el precedeix, s'ha de considerar tot un esdeveniment cultural més enllà dels àmbits estrictament verdaguerians. Ho és per a unes lletres catalanes que es troben més aviat òrfenes d'empreses que tinguin la volada i l'empenta de la que inaugura aquesta l'edició de Dos màrtirs de ma pàtria... Un projecte ambiciós que s'ha proposat de donar al públic lector **l'Obra Completa** de Verdaguer en impecables edicions crítiques que es captuin, alhora, amb facilitat de lectura per a qui no busqui altre esbargiment que la pura paraula de Verdaguer. Sovint, només el gest d'esmentar el concepte d'edició crítica fa recular la tropa de lectors no avesats, els quals, per valents que siguin, temen veure's colgats per una allau de notes de peu de pàgina i un enfarfegament retòric de claudàtors que dificulten la mecànica més senzilla de la lectura. El projecte que obre el poema Dos màrtirs de ma pàtria... -i que s'enriquirà els mesos vinents amb la publicació de Montserrat, Pàtria i Sant Francesc- té el propòsit de conjugar l'harmonia de dos factors diferents: ser, d'una banda, una edició de rigor filològic inqüestionable, falcada amb un

estudi exhaustiu i que presenti, per un altre costat, el text de Verdaguer net de destorbs i amb l'ortografia normalitzada.

El procés que comento ha passat un rodatge lent i laboriós, i porta més de deu anys de vida teòrica a l'esquena si es pren com a fita inicial la ponència Propostes per a una edició crítica de l'obra completa de Verdaguer, presentada el 4 d'abril de 1986 ("Anuari Verdaguer 1987" ). Posar-lo en marxa no ha estat fàcil per raons de complexitat editorial i també perquè les respectives obres de Verdaguer s'han sotmès, en bona part, a l'estudi previ de tesis de doctorat. Finalment, tampoc no ha estat senzill trobar l'encert d'una maqueta que permeti la lectura sense entrebancs a qui vulgui prescindir del paraigua erudit i garanteixi, alhora, una edició filològicament impecable, capaç de ser contrastada amb els millors referents d'edicions crítiques de les literatures veïnes.

#### UN POEMA HAGIOGRÀFIC

Jacint Verdaguer tenia divuit anys el 1863 quan va emprendre la composició de Dos màrtirs de ma pàtria, o siga Llucià i Marcià, un poema hagiogràfic que narra, en dos cants, la llegenda dels patrons de la ciutat de Vic. Un any després el donà a conèixer a una colla d'amics i el 1865 li publicaren en el periòdic local "Eco de la Montaña". Verdaguer volia debutar amb aquest poema als Jocs Florals de Barcelona, però Milà i Fontanals, que el llegí el 1864, li féu veure que l'havia concebut de manera massa evident com una **imitatio** dels clàssics castellans del XVI *i pels escriptors llemosins d'esta nova era*, i no encaixava amb els paràmetres estètics que dominaven els Jocs Florals. Tot i això, Verdaguer hi insistí i hi envià una refosa en forma de romanç -Llucià i Marcià- que no fou tingut en compte pel consistori. A banda de les fonts assenyalades per Milà i acceptades per Verdaguer, que parlà d'un gust manllevat *als poetes antics de part dellà de l'Ebre*, Ricard Torrents hi descobreix la petja de lectures de Virgili i el rastre de l'Eneida.

L'edició que Ricard Torrents ha preparat de Dos màrtirs de ma pàtria... inclou un magnífic estudi del poema amb l'anàlisi del text, el seguiment de les fonts, els models i instruments bibliogràfics, la poètica i la ideologia que tragina, l'examen de la llengua, l'estil i la versificació, la conversió del poema

en el romanç dels Jocs Florals i el detall de la seva recepció i edicions. El conjunt s'arrodoneix, encara, amb un apartat documental i bibliogràfic.

### LES POESIES INÈDITES

Així com el treball de Ricard Torrents mostra la cara més lluminosa dels estudis sobre Verdaguer, la feina de Narcís Garolera en l'edició del que ell anomena Poesies juvenils inèdites de Verdaguer s'afilera al costat d'una creu no exempta d'algunes lliçons matusseres. I tot plegat es carrega més de sentit per l'èmfasi d'un pròleg tendenciós que desautoritza alguns dels verdagueristes de més anomenada (Ramon Pinyol, per exemple, i el mateix Ricard Torrents), només per remarcar la bondat del propi treball. Miraré de demostrar-ho amb algun exemple perquè no sembli que la canonada és gratuïta. Garolera acostuma a presumir de rigor repetint una i una altra vegada que respecta les grafies originals i que només regularitza la puntuació. I és xocant veure, des d'aquesta perspectiva la ultracorrecció que fa de Verdaguer en rectificar-li sistemàticament el senyal d'admiració. El poeta, que tenia un sentit de la llengua que mai ningú no ha gosat discutir, acostumava a posar un sol signe d'admiració al final de la construcció, tal com marca, d'altra banda, la normativa més recent de l'Institut d'Estudis Catalans. En nom de qui el filòleg pot corregir Verdaguer i no respectar-li uns criteris de puntuació que són, a més, els adoptats per l'autoritat de l'Institut d'Estudis Catalans?

Però no és l'única lliçó errònia. N'hi ha de més gruixudes. Com la que es desprèn d'aquesta pregunta: es pot presentar com a inèdit l'esborrany d'un poema ja publicat? En bona lògica em penso que no i, fer-ho, és passar bou per bèstia grossa. Dons això és el que ha fet el filòleg Garolera amb un esborrany del poema Barcelona, la versió definitiva del qual, presentada per Verdaguer als Jocs Florals de 1866, fou publicada per Francesc Codina a "Anuari Verdaguer 1993-1994". I sense moure'ns d'aquest mateix poema, és fàcil adonar-se que Narcís Garolera no llegeix bé alguns dels versos i confon, per exemple, la vacil·lació fonètica entre **sòptil** i **sobtil**. Al manuscrit que conté l'esborrany, Verdaguer no posa l'accent per marcar que la paraula és plana, just perquè es tracta d'un esborrany i prou. De la mateixa manera que

una “B” s’ha d’entendre com un abreujament de Barcelona i “br” (no “bra”) vol dir “braços”. Però sí que hi ha accent a la versió definitiva que presentà als Jocs Florals on es llegeix **sòptil**. Això vol dir que no hi ha cap vers hipermètric com anota Garolera i, encara que la modalitat sigui molt singular, tampoc no hi ha cap necessitat de corregir Verdaguer pensant que s’equivoca. Aquí l’únic que va errat és qui manifesta transcriure amb aital exactitud (fidelitat absoluta, escriu manta vegades), i es permet el luxe de corregir el vers suprimint un mot monosíl·lab per fer-ho quadrar amb el propi error. En aquest mateix poema, que és el que he mirat amb més atenció, hi ha altres desencerts que no són del cas d’assenyalar en un article com aquest. Fins i tot, el lector habitual d’aquest suplement pot quedar sorprès pel fet d’entrar en detalls de tanta menudalla erudita. Aprofito per repetir que m’hi ha empès, sobretot, l’arrogància d’un pròleg, i en general d’una actitud, que dóna per cosa sabuda l’excel·lència del propi treball mentre posa en dubte i quarantena el dels altres.

Compto que la millor qualitat d’un bon investigador és la humilitat, de la mateixa manera que la pitjor és la fatuïtat autocomplaent. També des d’aquesta perspectiva els dos llibres comentats són, efectivament, la cara i la creu dels estudis verdaguerians.

Isidor Cònsul